

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในสังคมไทยนั้น ระบบบรรทัดฐานทางสังคม อันได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี ระเบียบ และแนวปฏิบัติต่างๆ ของบุคคลมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (อตุล วิเชียรเจริญ, 2519)

หมวดหนึ่งในวินัยของพระสงฆ์ เรียกว่า "เสขยวัตร" ว่าด้วยมารยาทอันงดงามของพระภิกษุ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มาจากมารยาทกษัตริย์ เพราะพระองค์เป็นเจ้าชายในราชวงศ์กษัตริย์ของกรุงกบิลพัสดุ์มาก่อน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงนำมารยาทกษัตริย์ที่งดงามมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมเป็นมารยาทของพระภิกษุ (พระเผด็จ ทัตตชีโว, 2531: 1-2) พื้นฐานของระเบียบ ประเพณี วินัย มารยาทของคนไทยมาจากวัด มารยาทไทยจึงมีต้นตารับมาจากมารยาทพระภิกษุ

นอกจากนั้น ความเป็นคนดีมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชุ่มแยมั่นคงมีสติ การรู้จักความเสียสละ ทำให้คนทั้งหลายเห็นอกเห็นใจกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการลดช่องว่างระหว่างคนรวย และคนจนลงได้ มาจากพื้นฐานในการให้ทาน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เหมาะสมแก่ทุกคนในสังคม รวมทั้งเป็น ป่อเกิดแห่งความสามัคคีในชาติ (พระเผด็จ ทัตตชีโว, 2535: 67)

การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม ถ้าขาดระเบียบวินัย มักจะเกิดความขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้สังคมไม่เป็นระเบียบ ดังนั้นสิ่งที่จะต้องควบคุมคนให้คนเราใช้ความรู้ ความสามารถในทางที่ถูกต้อง คือ วินัย แบ่งเป็น 2 ทาง วินัยทางโลก และวินัยทางธรรม วินัยทางโลก หมายถึง ระเบียบ สำหรับควบคุมคนในสังคมแต่ละแห่ง เป็นข้อตกลงในสังคมนั้น เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎข้อบังคับ ระเบียบ ธรรมเนียม ประเพณี คำสั่ง ประกาศ กติกา เป็นต้น วินัยทางธรรม หมายถึง วินัยสำหรับผู้ออกบวช ได้แก่ วินัยของพระภิกษุ สามเณร และวินัยสำหรับผู้ครองเรือนหรือประชาชนชายหญิงทั่วไป วินัยสำหรับผู้ครองเรือนที่สำคัญคือ ศิล 5 เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้นของคน เพราะศิลปแปลว่าปกติ ศิลเป็นเครื่องจำแนกคนออกจากสัตว์ ดังนั้นเพื่อรักษา ความเป็นคนของคนไว้ให้ดี ชาวพุทธจึงจำเป็นต้องรักษาศิล ในปัจจุบันนี้ คนคิดศิลปจนเป็นปกตินิยม มีจำนวนมากขึ้นทุกที จนกระทั่งคนมีศิลปกลายเป็นคนผิดปกติไป (พระสมชาย ฐานวุทธิโภ, 2533: 69)

จากสถิติประชากร ใน พ.ศ. 2533 ประชากรร้อยละ 95.2 นับถือพุทธศาสนา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2533) พุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งของชาติ พุทธศาสนามีความสำคัญต่อประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรม พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์และการปฏิบัติระหว่างสมาชิกในสังคม และยังทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย สังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย ทำให้พ่อ แม่ไม่มีเวลาให้แก่ลูก ทำให้ลูกขาดความรัก ความอบอุ่นและความเอาใจใส่ จึงต้องหันไปหาคนอื่น เช่น เพื่อนเป็นที่พึ่ง ซึ่งอาจจะชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย พ่อ แม่บางคนประพฤติน่าเกลียด เช่น เป็นนักเล่นการพนัน นักเลงสุรา ไม่สนใจเรื่องศาสนา ไม่ประพฤติตนตามหลักธรรมของศาสนา พ่อแม่เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่ลูก และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาเยาวชน ทำให้เยาวชนขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ก่อให้เกิดการเหินห่างศาสนา ประพฤติน่าเกลียด ไม่เหมาะสม มีสุขภาพจิตที่ไม่ดี บกพร่องในศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งครูอาจารย์ไม่มีเวลาให้ลูกศิษย์ในการดูแลเอาใจใส่ (รุ่งทิพย์ ศิริปิ่น อ่างถึงในหนังสือมิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ, 2528: 29-32)

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมลดลง ในอดีตโรงเรียนกับวัดอยู่ในสถานที่เดียวกัน พระสงฆ์มีส่วนช่วยอบรม เยาวชนให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติและศีลธรรมอันดีงาม ควบคู่กับการศึกษาวิชาความรู้วิชาการต่างๆ ทางโลกด้วย แต่ในปัจจุบันนี้โรงเรียนส่วนมากได้ออกไปจากวัด พระสงฆ์ไม่มีโอกาสได้สั่งสอนอบรมเยาวชนในโรงเรียนเหมือนเช่นแต่ก่อน เยาวชนจึงเหินห่างจากวัดและศาสนา เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความประพฤติและจิตใจของเยาวชนเสื่อมลง

สาเหตุของการด้อยพัฒนาทางจิตใจและความเสื่อมทางศีลธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะพบว่าส่วนหนึ่งมาจากไม่เข้าใจการนำหลักธรรมหรือการนำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อสังคมและส่วนรวม จนกลายเป็นปัญหาและภาระของสังคม (อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ, 2531: 54) ดังนั้นถ้าเยาวชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา เช่น การตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา การฟังพระธรรม เทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม น่าจะทำให้พฤติกรรมของเยาวชนที่มีต่อสังคมดีขึ้น จะได้ เป็นบุคคลที่มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ โดยมีศีลธรรมคือ การรักษาศีลและปฏิบัติธรรม เป็นหลัก เกณฑ์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ในส่วนของการพัฒนาโครงสร้างและการกระจายบริการทางสังคม ได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมและการพัฒนา กิจกรรมทางวัฒนธรรมไว้อย่างละเอียดและชัดเจน ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้ความสนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมกันมากขึ้น เป็นลำดับ

สำนักงานสถิติแห่งชาติจึงจัดทำโครงการสำรวจทางวัฒนธรรม เรียกว่า "โครงการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาของประชากร พ.ศ.2533" การจัดทำโครงการนี้เป็นครั้งที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานอันเป็นค้ำประกันชีวะทางสังคม ส่วนหนึ่งในทางวัฒนธรรมการใช้เวลา เพื่อจะใช้ในการวางแผนพัฒนาสังคม โดยสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคม จะช่วยในการกำหนดเป้าหมายทางด้านวัฒนธรรมที่ชัดเจน และใช้ในการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ได้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเยาวชนไทยที่นับถือพุทธศาสนาที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันจะปฏิบัติกิจกรรมแต่ละชนิดของพุทธศาสนาแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาพุทธศาสนาสนใจศึกษา เรื่องของพฤติกรรม เยาวชนว่าจะร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาในด้านการตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม แตกต่างกันอย่างไร ศึกษาถึงความสัมพันธ์ตามลักษณะปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาและคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถประกอบการพิจารณาในการแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมบทบาทของรัฐบาลและเอกชน ในด้านระบบการศึกษาต่างๆ จะได้กำหนดนโยบายในการพัฒนา เด็กและ เยาวชนในด้านคุณภาพชีวิตต่อไป

แนวคิดเชิงทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้ มีทฤษฎีที่ใกล้เคียงข้อมูล เท่าที่ค้นคว้าได้ 1 แนวคิดคือ

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Concept of Participation)

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้น นับว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญ และเป็นที่น่าสนใจของนักวิชาการต่างๆ ได้มีการนำแนวความคิดนี้ไปใช้งานการศึกษา ด้านการพัฒนาชนบทและพัฒนาการทางการเมือง อย่างไรก็ตาม แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ได้มีใช้เฉพาะ

ในทางด้านการเมืองและการพัฒนาชนบทเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงทุกส่วนของวิถีชีวิตอีกด้วย ไม่ว่าจะ เป็นพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หรือในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็นระดับ นานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงอาจหมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อำให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วย ความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับ เหตุการณ์ที่ ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะ และเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งกระทำการงานดังกล่าว ด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่า เชื่อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ)

โดยนัยดังกล่าวนี้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว การมีส่วนร่วมยังเป็นวิธีการที่ทรงประสิทธิภาพในการเสริมสร้างและ สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนร่วม เข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนานั้น

การมีส่วนร่วมยังเป็นกระบวนการปรับปรุงการทำงาน หรือกิจกรรมของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น ไปอีก

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527: 184) กล่าวถึงเงื่อนไขความสำเร็จการมีส่วนร่วมนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคมและประชากรของตัวประชาชนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของชุมชน อีกด้วย

นอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อน เริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมใน สถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไป เขาประเมิน ค่าผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหาก จะมีส่วนร่วม

ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวคิดที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ความหมายของการมีส่วนร่วม แต่สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับ

1. ลักษณะของชุมชน ว่ามีลักษณะของชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท เหตุที่ลักษณะของชุมชนมีผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมนั้นก็ เนื่องจากว่า หากชุมชนใดมีลักษณะของชุมชนเมือง ก็จะทำให้การมีส่วนร่วม เป็นไปได้น้อย เนื่องจากวิถีชีวิตของคนใน เขตชุมชนเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ นั้นมีการแข่งขันสูง ทั้งในแง่การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในเขตเมืองนั้น วัดมีบทบาทน้อยมากไม่เหมือนวัดในเขตชนบท ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่ในทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่อื่น ๆ ในสังคมด้วย เช่น เป็นสถานสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เป็นสถานพยาบาล เป็นแหล่งจัดงานบันเทิงรื่นเริง ความแตกต่างของลักษณะชุมชนระหว่างเมืองกับชนบทจึงมีผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา

2. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของประชาชน เหตุที่ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมก็ เนื่องจากประชาชนที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ-ขนาดของครัวเรือน ระดับการศึกษา ภาวะการมีงานทำ ที่แตกต่างกันนั้น จะมีทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน อันจะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนาด้วย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้อิงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ Reeder W. William (1979) โดยการนำมาอ้างอิงของนิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527: 183) ที่สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับลักษณะทางชุมชน และลักษณะทางประชากรและสังคมของประชาชน เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) ลักษณะของชุมชน และ 2) ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม จึงสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาว่าลักษณะของชุมชน และลักษณะปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม น่าจะมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนาในด้านต่างๆ ได้แก่ การตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ลักษณะ

ของชุมชน ได้แก่ เขตเมืองและเขตชนบท รวมทั้งความแตกต่างของบุคคลตามลักษณะปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ขนาดของครัวเรือน ส่วนลักษณะปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาวะการมีงานทำ สำหรับลักษณะปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา ภาคที่อยู่อาศัย และเขตที่อยู่อาศัย นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดในการศึกษาคั้งนี้ มุ่งเน้นถึงลักษณะของชุมชน และลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ว่ามีความสัมพันธ์กับกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษา การสวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา การฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม

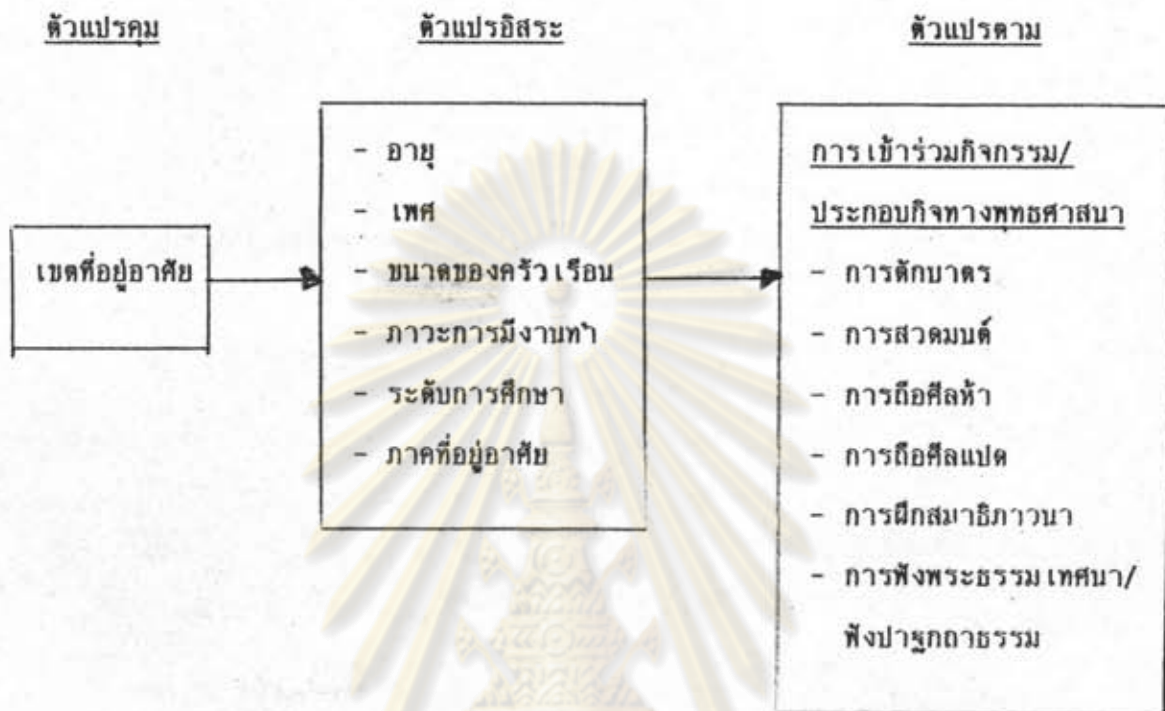
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการร่วมกิจกรรมและประกอบกิจทางพุทธศาสนาของ เยาวชนไทย (อายุ 15 ปี ถึง 24 ปี)
3. เพื่อทราบถึงภูมิหลังของ เยาวชนไทยที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม/การประกอบกิจทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

กรอบการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้ตัวแปรตาม คือ การเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา ตัวแปรอิสระที่จะนำมาพิจารณา 6 ตัว คือ ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ขนาดของครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ภาวะการมีงานทำ ระดับการศึกษา ภาคที่อยู่อาศัย และตัวแปรคุม ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย ผู้วิจัยสนใจในประเด็นที่ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่มีสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยว่าจะมีลักษณะแนวโน้มอย่างไร การศึกษาในประเด็นนี้จึงควรมุ่งพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ที่จะมีผลการต่อ เข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ดังในกรอบการศึกษาตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบการศึกษาการ เข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาของ เยาวชนไทย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยทางด้านศาสนาที่ผ่านมาในเรื่อง เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่ามีผู้ศึกษาวิจัยโดยตรง งานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาแนวกว้างๆ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และทัศนคติที่วาง ไปของศาสนา

ในการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องการ เข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา จึงต้องนำงานวิจัยทางศาสนาที่ผ่านมา มา จากข้อสรุปที่ผ่านมาจากงานวิจัยอื่นๆ

จากผลงานวิจัยอื่นๆ พอสรุปได้ว่า อิทธิพลที่มีต่อการ เข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย คือ

ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ขนาดของครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ภาวะการมีงานทำ ระดับการศึกษา ภาคที่อยู่อาศัย เขตเมืองและชนบท

1. สรุปผลงานวิจัยทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับตัวแปรด้านต่าง ๆ

1.1 อายุ

อายุ เป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคล อายุที่แตกต่างกันย่อมทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และอายุยังเป็นสิ่งที่แสดงวัยต่างๆ ของบุคคลซึ่งยึดถือ เป็นหลักในการจัดระเบียบทางสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์ (2520: 9) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของระดับความคิดด้านจริยธรรม พบว่าอายุที่แตกต่างกันจะทำให้ระดับความคิดทางด้านจริยธรรมต่างกันด้วย จากการที่มีความคิดและสำนึกในด้านจริยธรรมต่างกันด้วย

การศึกษาของเอนก ทิพย์สีธธา (2526: 149) สรุปว่าผู้ที่ เป็นผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาจะมีอายุมากกว่าผู้นำที่อายุน้อยกว่า ในการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาได้พบว่า อายุของผู้นำส่วนใหญ่ร้อยละ 44.4 จะมีมากกว่าผู้นำอายุน้อยร้อยละ 34.4 เป็นการแสดงว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะสนใจรวมกลุ่มในพุทธศาสนามากขึ้นด้วย เช่นกัน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านอายุ (Kohlberg, 1964: 402) ได้มีการศึกษาแบ่งจริยธรรมไว้ 6 ชั้น กล่าวคือ ชั้นที่ 1 ถึง 2 คือ การตรงต่อเวลา

ชั้นที่ 2 ถึง 3 คือ ความซื่อสัตย์

ชั้นที่ 3 ถึง 4 คือ ความมีมารยาทในสังคม

ชั้นที่ 4 ถึง 5 คือ การใช้เหตุผล

ชั้นที่ 5 ถึง 6 คือ กิจกรรมกลุ่ม

ผลงานวิจัยได้พบว่า อายุที่ได้ระดับต่ำกว่าจะใช้เหตุผลจริยธรรมในชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 และปรากฏว่า วัยรุ่นคอนปลาย อายุ 16 ปี จะใช้เหตุผลจริยธรรมในชั้นที่ 3 และ 4 แต่กว่า 50 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปจะใช้เหตุผล ในชั้นที่ 5 และชั้นที่ 6 ซึ่งแสดงว่าเหตุผลทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุอย่างมีนัยสำคัญ เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อให้เกิดการรู้จักเหตุรู้จักผล การสำนึกถึงคุณและโทษ และคุณประโยชน์ (กรมการศาสนา, 2521: 1-20) จากการนึกถึงคุณประโยชน์ และมีความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบ จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่ม (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์, 2527: 183)

สมบัติ มหเรศ (2527: 183) ทำการศึกษาเรื่องค่านิยมที่ควรคงไว้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบกับค่านิยมเกี่ยวกับประเพณี ศาสนาและความรักชาติ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่สูงอายุ จะมีค่านิยมเกี่ยวกับศาสนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า

Emil Derkheim (1925: 12) กล่าวว่า ขนบธรรมเนียม ค่านิยม หรือ บรรทัดฐานของสังคมจะเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อตามกฎเกณฑ์ที่มีการบัญญัติไว้ จะส่งผลทำให้การประกอบพิธีกรรมต่างๆ จะพยายามทำให้ตรงตามกฎเกณฑ์ของ พิธีกรรม (Robert Redfield, 1965: 35)

ดังนั้นพอจะสรุปและตั้งข้อสมมติฐานได้ว่า เยาวชนที่อายุสูงน่าจะมีผลทำให้ การเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนที่อายุน้อย

1.2 เพศ

ความแตกต่างของเพศกับพุทธศาสนา กำหนดว่า ผู้ที่บวช เป็นภิกษุจะเป็น เพศชาย ดังนั้น เพศชายมีส่วนในการดำรงพุทธศาสนา และ เพศหญิง เป็นฝ่ายสนับสนุน คือฝ่ายอุปฐาก การศึกษาของรุ่งทิพย์ ศิริปิ่น (2531: 3) เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย 5 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้พบว่าในชมรมพุทธศาสตร์จากมหาวิทยาลัยดังกล่าวมีสมาชิกในชมรม เป็น เพศชายน้อยกว่า เพศหญิง

สุดาวดี คุณวัฒน์ (2521: 6) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ จากการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับพุทธศาสนามากกว่าเพศชาย

สลิลลา วรธนัจฉริยา (2512: 45) พบว่า เพศหญิงมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับ ศาสนามากกว่าเพศชาย และ เมื่อเพศหญิงมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับศาสนามากกว่าเพศชายแล้ว เพศหญิงก็ น่าที่จะ เข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนามากกว่า เพศชายด้วย

นพพร อุดลยพันธ์ (2506: 69) ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจและทัศนคติของ เยาวชนต่อพุทธศาสนา โดยการศึกษากลุ่มตัวอย่าง เพศชายและ เพศหญิง จำนวน 832 คน ปรากฏว่า เยาวชนส่วนใหญ่จะศึกษาหลักในชีวิตรประจำวัน ประกอบกับการปฏิบัติศาสนกิจทางพุทธศาสนากันอยู่ เสมอด้วย

กฤษ สมบัติศิริ (2524: 45) พบว่า เพศหญิงมีการบำเพ็ญตนเป็นศาสนิกชนมากกว่าเพศชาย โดยออกมาในรูปแบบบำเพ็ญตนเป็นนศาสนิกชนที่เคร่งครัดต่อกฎเกณฑ์ของศาสนา มากกว่าเพศชาย จะสังเกตได้จากความวัดความอารามต่างๆ ในวันธรรมสวนะหรือวันสำคัญทางศาสนา จะพบอุบาสิกามากกว่าอุบาสกในการปฏิบัติกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา

วันทิมีย์ วิชัยคำ (2515: 56) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนิสิตต่างคณะวิชา และต่างชั้นที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนิสิตปีที่ 2 และปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 300 คน ใช้ข้อทดสอบ 6 ข้อ พบว่า นิสิตหญิงมีทัศนคติดีกว่านิสิตชายในแง่การปฏิบัติหลักธรรม และการเชื่อถือตามระพุทธศาสนา

สันทิต ลิขิตพันธุ์ประทุม (2523: 71) ได้ทำการวิจัยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2522 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวน 380 คน และกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 191 คน พบว่า ความเชื่อหรือศรัทธาของนักเรียนหญิงมีมากกว่านักเรียนชาย ความเชื่อในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในจังหวัดชัยภูมิแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนามากกว่านักเรียนชาย

สมบัติ มหเรศ (2521: 68-70) ได้วิจัยเรื่องค่านิยมที่ควรคงไว้วันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับประเพณี ศาสนา และความรักชาติ เกี่ยวกับเพศพบว่า เพศหญิงมีค่านิยมเกี่ยวกับประเพณีศาสนาสูงกว่าเพศชาย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำทางศาสนาส่วนมากเป็นชาย 76.8 อัตราส่วนของผู้นำชายในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนมากกว่าผู้นำชายในต่างจังหวัด ซึ่งผู้นำทางศาสนาที่นี่คือผู้นำฆราวาสทั้งสิ้น ซึ่งมีความสนใจรวมกลุ่มในสมาคมทางพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาหลักธรรมและเผยแพร่ออกไป

จากข้อค้นพบที่ผ่านมา สรุปได้ว่า เพศหญิงมีส่วนร่วมในกิจพุทธศาสนามากกว่าเพศชาย ดังนั้นจึงน่ามีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศของเยาวชนชนกับการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด ดังนั้นจึงน่ามีการศึกษาเพื่อพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวว่า เพศยังเบ้ะตัวกำหนดการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร

1.3 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา ถือเป็นดัชนีตัวหนึ่งที่ใช้วัดความสัมพันธ์ในกิจกรรมต่างๆ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าหรือระดับชั้นตอนต้น ซึ่งทางการศึกษาจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น จะมีความสนใจในเรื่องคล้ายๆ กัน หรือคบเพื่อนเพศเดียวกัน ไม่สนใจสิ่งที่ เป็นปรัชญา ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าการเข้าหาปรัชญาชีวิต หาสัจยิดเหนี่ยวจิตใจยามวิฤติ ทำให้มีความสนใจในพุทธศาสนา มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

สลิลา วรธนัจฉริยา (2512: 22) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา" จากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีสุดท้ายพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นชอบเกี่ยวกับศาสนา ในแง่ศีลธรรมจรรยา เป็นเรื่องยิดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ

จากผลการศึกษาของ (Minitoff, 1977: 3396-A) กล่าวว่า พัฒนาการทางการศึกษาทางด้านจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับระดับชั้นเรียน จากนักเรียนเกรด 6 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนเกรด 5 และนักเรียนเกรด 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนเกรด 4 กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงมีค่านิยมเกี่ยวกับประเพณีและศาสนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ประเด็นเดียวกันก็มีการพบว่า นักเรียนที่อยู่ระดับชั้นสูงกว่ามีความรู้ธรรมะสูงกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้นที่ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พิศาล แซ่มโสภา, 2534: 70) ดังนั้นจากเหตุผลทางด้านลักษณะประชากรและด้านสังคม จะเห็นได้ว่า วัยแรกเริ่ม (อายุประมาณ 17-19 ปี) ซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า เป็นวัยที่มีแนวโน้มที่จะคบเพื่อนเพศเดียวกันมากกว่า และจะมีลักษณะเป็นหมู่คณะจะสนใจในเรื่องคล้ายคลึงกัน ส่วนวัยที่อยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่าคือวัยที่อยู่ในวัยรุ่นตอนปลาย (อายุประมาณ 20-23 ปี) จะเป็นวัยที่มีร่างกายและมีจิตใจพัฒนาการมาจนถึงขั้นสูงสุด การพัฒนาจะเริ่มคงที่ สติปัญญาจะมีการดำเนินต่อไปโดยเฉพาะปรัชญาชีวิต มักจะให้ความสนใจเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องศาสนา ซึ่งจะทำให้เกิดพลังใจส่วนบุคคล (สราวุธ ยะทะกร, 2536: 42) โดยจากการศึกษาเกี่ยวกับการแยกผู้นำตามระดับการศึกษา ผู้นำการศึกษาในกรุงเทพฯ จะมีการศึกษาสูงกว่าผู้นำต่างจังหวัด (เอนก ศิริยโสชา, 2526: 149) จากความเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในการปรับตัวของสมาชิกและประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา สรุปได้ว่าระดับการศึกษาของเยาวชนน่าจะมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา

1.4 ภาวะการมีงานทำ

การทำงานหรือการประกอบอาชีพ จากผลการวิจัยพบว่าการทำงานหรือการประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ซึ่งการทำงานหรือการประกอบอาชีพ เป็นดัชนีหนึ่งที่ใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้บุคคลมีรายได้และช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ในขณะที่เยาวชนซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงของการศึกษาเล่าเรียนจึงอาจมีกฎเกณฑ์บางอย่างในการที่จะมีการร่วมกิจกรรมของศาสนาประจำชาติคือพุทธศาสนา

เนื่องจากยังไม่ปรากฏผลงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับภาวะการมีงานทำกับการเข้าร่วมกิจกรรมและการประกอบกิจทางพุทธศาสนาประเภทต่างๆ มาก่อน ดังนั้นจึงขอตั้งข้อสันนิษฐานในการศึกษานี้ได้ว่า การมีงานทำและไม่มีงานทำน่าจะมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน โดยคาดว่าเยาวชนที่อยู่ในภาวะการเป็นนักเรียนน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมและการประกอบกิจมากกว่า เยาวชนที่อยู่ในภาวะการทำงานทั้งในอาชีพ เกษตรกรรม และนอกภาค เกษตรกรรม

1.5 ขนาดของครัวเรือน

ครัวเรือน เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในบ้าน เดียวกันมีความสัมพันธ์ในรูปของกลุ่มปฐมภูมิ อาจเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตหรือเกี่ยวพันกันทางกฎหมายก็ได้ ครัวเรือนหนึ่งอาจประกอบด้วยครอบครัวหนึ่งหรือมากกว่า หรืออาจไม่มีครอบครัวเลยก็ได้ ครอบครัวจึงเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือน ครัวเรือนมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงสองแบบเท่านั้น คือ ครัวเรือนเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร และรวมถึงผู้ที่อยู่คนเดียวโดยลำพัง ครัวเรือนขยาย หมายถึง ครอบครัวซึ่งอาจแบ่งย่อยออกเป็นแบบมีคู่ครองมากกว่าหนึ่งคน และครอบครัวที่มีบุคคลหลายรุ่นอายุอยู่ร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรที่ยังไม่แต่งงาน และที่แต่งงานแล้วอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกัน (เสมอ จันทร์พูน, 2539: 32)

ขนาดของครัวเรือนไทยโดยทั่วไปอาจจัดเข้าอยู่ในแบบที่เรียกว่า ครัวเรือนเดี่ยว ครัวเรือนแบบนี้โดยอุดมคติก็จะประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรเท่านั้น แต่ที่ปรากฏตามความเป็นจริง ครัวเรือนไทยนอกจากจะประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร แล้วยังมีญาติพี่น้อง

คนอื่นอาศัยอยู่ด้วย โดยเฉพาะชาติใกล้ติด อาทิ บิดา มารดา น้องสาว น้องชายของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (สนิท สมัยการ, สมบัติ จันทรวงศ์ และรังสรรค์ ณะพรพันธุ์, 2519: 22) จึงไม่ใช่ครัวเรือนขนาดเล็กเหมือนครัวเรือนในสังคมเมืองปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะ เป็นครัวเรือนที่อยู่ในสังคมเกษตรกรรม จะต้องใช้แรงงานมากในการประกอบอาชีพ จึงต้องมีบุตรจำนวนมากกว่า 1 คนขึ้นไป (บุญเดิม โพธิ์เราะ, 2519: 46) การดำเนินชีวิตภายในครัวเรือน ทุกคนในกลุ่มชาติจึงมีความรับผิดชอบร่วมกัน และต้องช่วยเหลือกันทำงานตามหน้าที่ที่พึงมีในรูปของกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นครัวเรือนจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของการปฏิบัติหน้าที่ เป็นหน่วยบริโภคและผลิตในเชิงเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นสถาบันให้การศึกษาอบรมสั่งสอนสมาชิกให้เป็นพลเมืองดี (อาานนท์ อาภาภิรม, 2519: 79)

ครอบครัวนอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้าน การเป็นศูนย์กลางของสมาชิกแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับจำนวนสมาชิก ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [2532: (10-11)-(10-12)] พบว่า จำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยในแต่ละครอบครัวมีจำนวนลดลงเป็นลำดับ กล่าวคือในปี พ.ศ.2521 ครอบครัวมีสมาชิกเฉลี่ยประมาณ 6.4 คน ในปี พ.ศ.2525 เหลือประมาณ 5.9 คน ลดลงเหลือ 5.4 คนในปี พ.ศ.2530 และจำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 4.7 คนในปี พ.ศ.2533 ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจในขนาดของครัวเรือนกับการเข้าร่วมกิจกรรม

เนื่องจากยังไม่ปรากฏผลงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับขนาดของครัวเรือนกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาประเภทต่างๆ มาก่อน ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ได้ว่า เยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมและประกอบกิจทางพุทธศาสนามากกว่าเยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดกลางและขนาดใหญ่

1.6 ภาค

การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งทางการแสดงออกทางศาสนา ได้มีการศึกษาร่วมกันในแต่ละภาค โดยการร่วมกันศึกษาเป็นคณะ เพื่อค้นหาว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในแต่ละภาคต่างๆ คือ

- ภาคใต้ (ประภาศรี จิตรักดี, 2522: 137-139)
- ภาคเหนือ (วิมล เสวตกนิษฐ, 2522: 105-107)
- ภาคกลาง (ยุพาพร จุนเจือจาม, 2522: 87-89)

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สุรพล นาควาณิช, 2522: 130-132)
- เขตกรุงเทพมหานคร (พรพิมล สัตติศรีฤภาค, 2522: 111-113)

การค้นพบปรากฏว่า นักเรียนในภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่น่าพอใจในขั้นที่ 1 เพียง 4 ระดับ ส่วนสำหรับนักเรียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่น่าพอใจในขั้นที่ 2 เพียง 3 ระดับ ซึ่งคุณลักษณะทางด้านจริยธรรม ประกอบด้วย การปฏิบัติกับตนเองของนักเรียนทางด้านพุทธปฏิบัติ ซึ่งมีลักษณะในแนวทางเดียวกันกับการกิจกรรมทางพุทธศาสนา

การศึกษาภูมิลาเนาเดิมของนักศึกษาที่จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาของนักเรียนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้พบว่า นักศึกษามีภูมิลาเนาเดิมที่อยู่ในต่างจังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 18.0 ซึ่งมากกว่านักศึกษาที่เดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 6.25 ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลาเนาเดิมในต่างจังหวัด จะสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ (สรายุทธ ยะเกอร์, 2536: 103)

แต่อย่างไรก็ดี ก็ยังมีการพบถึงความไม่แตกต่างในด้านภาคที่อยู่ ดึงการศึกษาของ อุษา หัซชะวณิช (2521: 32) เป็นการศึกษาคะแนนเฉลี่ยทางด้านจริยธรรมของนักเรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดพังงา เป็นการศึกษาวัด เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างในเขตเมืองและเขตชนบท โดยพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลาเนาในภาคต่างๆ กัน ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า ควรจะศึกษาเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวว่าเป็นอย่างไร

1.7 เขตเมือง, เขตชนบท

เนื่องจาก เขตเมืองและ เขตชนบท เป็นตัวแปรที่สำคัญในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพราะในแต่ละเขตที่อยู่อาศัยจะมีแนวโน้มการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ดังเช่น Robert Redfield (1941 quoted in Coryill and Holmes, 1972: 10) กล่าวว่า ในสังคมชนบท ประชาชนจะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม แต่ในสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เหล่านี้จะถูกละเลย โดย Robert Redfield พบว่า

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของนักเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล กับนักเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลหรือสุขาภิบาล ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งนักเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลจะมีความคิดเห็นทางด้านค่านิยมสูงกว่า ภาวศึกษาเขตการศึกษา 11 ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดสุรินทร์ (สุนัย อยู่สุข, 2526: 116)

งานวิจัยของ สันหัตถ์ สินธุพันธ์ประทุม (2523: 71-73) กล่าวว่า ความรู้ความเชื่อหลักธรรมทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ โดยเมื่อเปรียบเทียบแล้วในการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิมิมีความรู้ความเชื่อในพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ นักเรียนในจังหวัดชัยภูมิมีความรู้ความเชื่อในพระพุทธศาสนามากกว่านักเรียนในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม ในสังคมชนบทจะยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม ยังคงยึดถือเชื่อมั่นในศาสนา แต่เด็กในตัวเมืองจะใช้เวลาส่วนใหญ่ตามสถานเริงรมย์ หนีไปสู่การมั่วสุมติดยาและก่ออาชญากรรมในเวลาต่อมา (รายงานพิเศษ 20 พ.ย. วันปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก เด็กไทยวันนี้ ความหวังริบหรี่ วันหน้า, 2526: 18-23) ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมให้แน่ชัด เมื่อนำเอาเขตที่อยู่อาศัยมาพิจารณาในฐานะตัวแปรควบคุม จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างไร

2. การศึกษาพุทธศาสนาตามที่เกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรม

ศีลห้า เป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังกับเด็ก ควรที่จะให้มีการสอนปฏิบัติตามศีลห้าตั้งแต่เยาว์วัย เพราะจะช่วยทำให้เด็กเป็นคนดีในโอกาสข้างหน้า และคุณธรรมประการแรกที่ต้องสอนให้แก่เด็กคือ ความเชื่อในหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยความมีเหตุผล (พระปัญญา นันทะภิกขุ, 2532: 28-29)

ศิริพร สิริวิรัตน์ (2527: 62-101) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จังหวัดอุบลราชธานี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเชื่อของนักเรียน โดยแบ่งตามเพศชาย, หญิง และระดับชั้น โดยสุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียน 2

โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 333 คน และวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติโดยหาค่าร้อยละ มีชดิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ ไม่เคร่งครัดในการรักษาศีลห้าในชีวิตประจำวันมากนัก โดยเฉพาะในข้อที่ 1 คือการไม่ฆ่าสัตว์ และข้อที่ 4 คือการไม่พูดปด แต่เทศกาลสำคัญทางศาสนา นักเรียนส่วนมากจะทำบุญตั้งบาตรและ บริจาคสิ่งของอยู่เสมอ การสวดมนต์ไหว้พระนั้น นักเรียนหญิงจะสนใจมากกว่านักเรียนชาย นักเรียน ส่วนใหญ่สนใจการอ่านการฟัง การสนทนาธรรมน้อยมาก ความรู้ส่วนใหญ่ได้จากโรงเรียน นักเรียน มีความเชื่อในพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกัน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวมแตกต่างกัน ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4 มีความเชื่อและศรัทธาทางพุทธศาสนาสูงกว่า

ทิพย์ รัตนกุล ได้ทำการวิจัยศึกษาพฤติกรรมของศาสนิกชน กับคำสอนของศาสนา ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าชาวพุทธที่เป็นชาวบ้านจำนวนมาก ยอมรับว่าในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยใช้คำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ศีลห้าเป็นบรรทัดฐานการกระทำของตน ศีลที่ละเมิด มากที่สุดคือ ศีลข้อ 1 คือการไม่ฆ่าสัตว์ ข้อ 4 คือการไม่พูดปด และข้อ 5 คือการไม่เสพยาของ มินเมาให้โทษ

จะนับน่าจะกล่าวได้ว่า การรักษาศีลครบ 5 ข้อ หรือ 8 ข้อ จึงมีจำนวนน้อยมาก ในสังคมไทย แต่แสดงว่าบุคคลเหล่านี้มีความตั้งใจจะฝึกฝนอย่างแท้จริงท่ามกลางบรรยากาศการ แข่งขันและแสวงหาวัตถุของสังคมไทยที่แวดล้อมตัวเขาอยู่ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ทั่วไป

สุนัย อยู่สุข (2526: 118) พบผลการวิจัยว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษาที่ 11 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และความ ประพฤติ อยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วยอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าวิธีการอบรมสั่งสอน เสริมสร้างและ พัฒนาให้นักเรียน เห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียม ประเพณี และคำสั่งสอนของศาสนาได้ผล เป็นที่น่าพอใจ

ละออ การุณยะวานิช (2520: 64, 116) เสนอแนะแนวความคิดว่า ควรให้ใช้ มงคล 38 ประการ เป็นเนื้อหาที่นักเรียนควรรู้ และถือ เป็นข้อธรรมะที่จะนำมาอภิปรายยึดถือ เป็น แนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้สูงขึ้น เป็นลำดับควบคู่กับศีลและสมาธิ สำหรับเด็กวัยก่อนรู้หนังสือจนถึง เด็กวัยรุ่น

สมทรง บุญชูทรัพย์ (2525: 9) กล่าวว่า ควรสอนศีลธรรมด้วยการปฏิบัติจริง เช่น การปฏิบัติพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ การทำสมาธิภาวนา แต่งเพลง ร้องเพลงธรรมะ

สวัสต์ สุวรรณอักษร (ม.ป.ป.: 42) การสอนพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและประกอบกิจทางพุทธศาสนา

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2529: 39) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนวิชา พุทธศาสนาว่า ควรสอนด้วยกระบวนการไตรสิกขา ซึ่งสอนให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง โดยยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติ

สันทัต ลิขิตพันธ์ประทุม (2523: 71-73) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเชื่อ และการปฏิบัติตามพระพุทธรศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ" ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ ความเชื่อ และการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธรศาสนาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธรศาสนาไม่มีความแตกต่างกันในกรุงเทพมหานครและชัยภูมิ แต่เพศมีความแตกต่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมตามนัยสำคัญทางสถิติ

ชาญชัย ยมดิษฐ์ (2528: 129) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามศีลห้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา 6" เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติตามศีลห้าและศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามศีลห้า ตามคำรายงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามศีลห้าของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ย 96.40 และนักเรียน 50.50 ปฏิบัติสูงกว่าค่าเฉลี่ย และปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามศีลห้าของนักเรียนมี 4 ปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้คือ ความประพฤติของเพื่อน ลักษณะของเพื่อน การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

สุดา ชินะวานิช (2529: 109) นักเรียนมีความคิดเห็นว่าพระพุทธรศาสนามีคุณค่า เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยให้เกิดคุณลักษณะ ส่วนใหญ่จะปฏิบัติกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา หรือ เข้า เป็นสมาชิก เกี่ยวกับกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา

ภิญโญ ศรีหงส์ (2501: 9) ได้ศึกษาทัศนคติ และความสนใจของนักเรียนที่มีต่อพระพุทธรศาสนา โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการขาดความสนใจ และมีทัศนคติไม่ดีต่อพุทธศาสนาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเห็นความจำเป็น แต่ไม่ชอบในการศึกษาศาสนา และศีลธรรมร้อยละ 99 พวกที่ไม่ชอบเรียนมีร้อยละถึง 99 อ้างว่าคะแนนน้อย แต่ก็ได้ให้เหตุผลว่า พระรัตนตรัยทำให้คนเป็นคนดี ศีลห้าเป็นธรรมะที่นักเรียนรู้จักมากที่สุด นอกจากนั้นนักเรียนส่วนใหญ่คิดว่าควรฟังเทศน์ และทำบุญ

สุธา ธรรมมิตร (2504: 9) " เรื่องการอบรมพุทธศาสนาและศีลธรรมทางบ้าน" จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ด้านการปฏิบัติศาสนกิจที่บ้าน นักเรียนตอบว่าทำบุญ ตักบาตรมีจำนวนสูงสุด

สุภัทรา สุภัทรนันท์ (2533) " เรื่องทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อ พุทธศาสนา จากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักศึกษาแพทยศาสตร์" นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ไม่เคร่งครัด และมีความคิดว่าคนที่เคร่งศาสนาหรือปฏิบัติตามศาสนา ใช้ช่วยในการแก้ปัญหาได้ในชีวิตประจำวัน

นพพร อดุลย์พันธ์ (2506: 12) "ความสนใจและทัศนคติของเยาวชนต่อพุทธศาสนา ประชากรที่ได้คือ มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 5 จังหวัดพระนคร" ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีทัศนคติและความสนใจต่อพุทธศาสนาดี มีความเข้าใจพระรัตนตรัยอย่างถูกต้อง ปฏิบัติตามหลักธรรมะของพระพุทธเจ้า เยาวชนส่วนมากปฏิบัติศาสนกิจอยู่เสมอ และไปร่วมประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา เยาวชนส่วนน้อยที่มีทัศนคติไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา และเห็นว่าพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

จามวย วัฒนา (2509: 13) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องความสนใจและทัศนคติ ต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี ประชากร มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา ส่วนในด้านความสนใจในการปฏิบัติธรรมะ เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่นำธรรมะต่างๆ มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานหลักคือ เยาวชนที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างกัน น่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาที่ต่างกัน

สมมติฐานย่อย

1. เยาวชนที่มีอายุมากกว่าน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนามากกว่าเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า
2. เยาวชนเพศหญิงน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนามากกว่าเยาวชนเพศชาย

3. เยาวชนที่อยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนที่อยู่ในครัวเรือนขนาดกลางและขนาดใหญ่
4. เยาวชนที่เป็นนักเรียนน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนที่มีอาชีพในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม
5. เยาวชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า
6. เยาวชนที่มีภาคที่อยู่อาศัยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ น่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนภาคอื่นๆ
7. เยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทน่าจะมีการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา มากกว่า เยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการเสนอภาพรวมการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนาใน พ.ศ. 2533 เพื่อเป็นการสะท้อนพฤติกรรมของเยาวชนในยุค พ.ศ. นี้
2. เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนทุกคน ทุกระดับ หน่วยงานวิจัยทางพุทธศาสนา มากขึ้นทั้งในงานด้านวิจัยระดับเล็กและระดับชาติ
3. คาดหวังว่าน่าจะใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณธรรมของประชากร ตั้งแต่เยาว์วัยในด้านจิตใจ และส่งผลถึงด้านการปฏิบัติในกิจกรรมทางพุทธศาสนาของประชากรไทย จะได้ช่วยเป็นแนวทางส่งเสริมให้มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา จะทำให้ครอบครัว สังคม และประเทศมีความร่มเย็นและสงบสุข

เค้าโครงการเสนอวิทยานิพนธ์

การนำเสนอผลงานวิจัยครั้งนี้เริ่มด้วยบทที่ 1 คือ บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาของปัญหา แนวคิดเชิงทฤษฎี กรอบการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมมติฐานการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา และเค้าโครงการเสนอวิทยานิพนธ์ บทที่ 2 กล่าวถึง ระเบียบวิธีวิจัยและลักษณะทั่วไปของข้อมูล ประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญคือ แหล่ง

ข้อมูลที่ใช้และวิธีการเก็บข้อมูล ข้อจำกัดของข้อมูล ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา ลักษณะทั่วไปของข้อมูล การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล บทที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทยในกิจกรรมแต่ละประเภทตามลำดับคือ การตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา การฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม บทที่ 4 บทสุดท้าย เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย